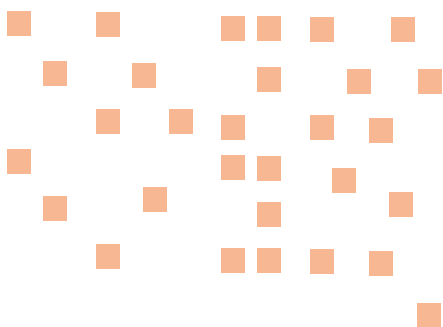

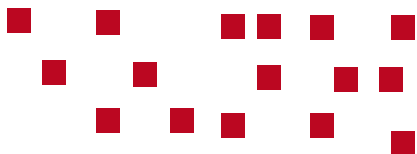
ARMENIA

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

**Sytuacja bezpieczeństwa i zagrożenia
dla ludności cywilnej**

**DPU-WIKP-424/556/2025
01.10.2025**

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat sytuacji bezpieczeństwa w Armenii.

INFORMACJE DEMOGRAFICZNE

Ludność: ok 3 mln.^[1]

Skład etniczny: Ormianie - 98,1%, Kurdowie - Jazydzi - 1,1%, Inni - 0,8%.^[2]

Skład religijny: członkowie Ormiańskiego Kościoła Apostolskiego – 95,2%, inni chrześcijanie – 1,6%, wyznawcy innych religii – 0,9%, ateści i osoby areligijne – 2,3%.^[3]

USTRÓJ I SYTUACJA POLITYCZNA

USTRÓJ

Współcześnie Armenia powstała jako niepodległe państwo w 1991 r. w wyniku rozpadu ZSRR. Od czasu powstania przeszła transformację ustrojową od systemu prezydenckiego do demokracji parlamentarnej.^[4]

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Pod względem terytorialno-administracyjnym Armenia podzielona jest na 11 prowincji (arm. *marz*): Aragatsothn, Ararat, Armavir (Armawir), Gegharkunik, Kotayk (Kotajk), Lorri, Shirak, Syunik (Sjunik), Tavush (Tawusz), Vayots Dzor, Yerevan (Erywań).^[5]

STRUKTURA WŁADZY

GŁOWA PAŃSTWA

Głową państwa jest prezydent Armenii. Jest on wybierany przez parlament w tajnym głosowaniu na okres 7 lat. Prezydentem może być każda osoba, po ukończeniu 40-

¹ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/#people-and-society>

² CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

³ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

⁴ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09..2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

⁵ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

go roku życia, która przez ostatnie sześć lat miała wyłącznie obywatelstwo Armenii i stale zamieszkiwała na terytorium Armenii. Kandydat na prezydenta powinien otrzymać co najmniej jedną czwartą głosów wśród ogólnej liczby deputowanych. Prezydent może sprawować swoją funkcję tylko jedną kadencję (art. 123-127 Konstytucji).^[6]

03.03.2022 r. 71 spośród 101 deputowanych wybrało na prezydenta Republiki Armenii **Wahagna Chaczaturiana**, zaproponowanego przez rządzącą partię „Umowa Społeczna”. Opozycja parlamentarna nie uczestniczyła w wyborach prezydenta, w ramach protestu przeciwko ekipie rządzącej krajem.^{[7][8]}

RZĄD I PREMIER

Najwyższym organem władzy wykonawczej jest Rząd Republiki Armenii. Zgodnie z prawem ormiańskim, premiera rządu Republiki Armenii mianuje prezydent, po wcześniejszym wyborze premiera przez ormiański parlament.^[9]

W dniu 08.05.2018 r., w następstwie protestów opozycji i osiągniętego później porozumienia między Republikańską Partią Armenii i opozycją, premierem Armenii został reprezentujący mniejszość parlamentarną **Nikol Paszynian**.^[10]

18.11.2020 r. premier Nikol Paszynian wziął na siebie odpowiedzialność za wynik sześciotygodniowej wojny (27.09 - 10.11.2020), w wyniku której doszło do znacznych strat terytorialnych na rzecz Azerbejdżanu w Górskim Karabachu (w j. ormiańskim: Arcachu). Zapowiedział jednocześnie, że nie złoży dymisji oraz nie zgodzi się na przyspieszone wybory parlamentarne.^[11]

Dnia 25.02.2021 r. doszło do próby wojskowego zamachu stanu, kiedy generałowie wezwali premiera do ustąpienia. Nie zważając na sytuację, N. Paszynian utrzymał się u władzy, jakkolwiek uznał konieczność potwierdzenia legitymacji swoich rządów na drodze przedterminowych wyborów.^[12] Po wyborach, które odbyły się 20.06.2021 r. objął funkcję p.o. premiera Armenii, a od 02.08.2021 r. - premiera.^[13]

We wrześniu 2024 r. rząd ogłosił, iż wykryto kolejną próbę zamachu stanu. Aresztowano rzekomych sprawców, którzy mieli działać na zlecenie Federacji Rosyjskiej.^[14]

⁶ National Assembly of the Republic of Armenia, Constitution of the Republic of Armenia, 06.12.2015 <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=5805&lang=eng>

⁷ Kavkaz-uzel.eu, Ваагн Хачатурян избран президентом Армении, 03.03.2022, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/373810/>

⁸ Hetq.am., Vaagn Khachaturyan stal pyatym prezidentom Armenii, 03.03.2022, <https://hetq.am/ru/article/141803>

⁹ National Assembly of the Republic of Armenia, Constitution of the Republic of Armenia, 06.12.2015 <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=5805&lang=eng>

¹⁰ Kavkaz-uzel.eu, Пашинян Никол Владимирович, 15.02.2024, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/205141/>, 26.05.2021, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/205141/Parliament.am>

¹¹ Ochman K., Premier Armenii obiecuje wstrząsnąć gabinetem i dalej kierować rządem, 18.11.2020, <https://kierunekkaukaz.pl/2020/11/18/premier-armenii-obiecuje-wstrzasnac-gabinetem-i-dalej-kierowac-rzadem/>

¹² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Powojenne rozliczenia. Kryzys polityczny w Armenii, 29.04.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-04-09/powojenne-rozliczenia-kryzys-polityczny-w-armenii>

¹³ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Górecki W., Armenia: Kontestowany sukces Paszyniana, 21.06.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-06-21/armenia-kontestowany-sukces-paszyniana>

¹⁴ EurasiaNet: Armenia breaks up alleged Russian-inspired coup attempt, 19 September 2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2116902.html>

PARLAMENT I WYBORY PARLAMENTARNE

Władzę ustawodawczą w Armenii sprawuje jednoizbowe Zgromadzenie Narodowe (Parlament) Republiki Armenii (orm.: Azgayin Zhoghov). Parlament Republiki Armenii powinien się składać co najmniej ze 101 deputowanych, obecnie posiada 107 deputowanych. Zgromadzenie Narodowe Republiki Armenii wybierane jest w proporcjonalnym systemie wyborczym, na 5-letnią kadencję (art. 88-93 Konstytucji).^[15]

Dnia 20.06.2021 r. w Armenii odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne. Partia **Umowa Społeczna (Civil Contract)** premiera Nikoła Paszyniana uzyskała 53,9% głosów, co umożliwiło jej samodzielne utworzenie rządu. Kolejne miejsca zajęły:

- **blok Armenia (Armenia Alliance)**, firmowany przez byłego (1998–2008) prezydenta Roberta Koczariana, w którego skład weszła partia Dasznakcutiun - 21%,
- **blok Mam Zaszczyt (I Have Honor Alliance)**, utworzony przez byłą rządzącą Republikańską Partię Armenii - 5,2%,
- partia **Kwitnąca Armenia (Prosperous Armenia)** oligarchy Gagika Carukiana - 3,9% (nie weszła do parlamentu).

W głosowaniu wzięło udział 49,4% z około 2,6 mln uprawnionych. Obecny podział mandatów: Umowa Społeczna - 71 mandatów, blok Armenia - 29 mandatów, blok Mam Zaszczyt - 7 mandatów; 69 mężczyzn i 38 kobiet (35,5% składu parlamentu). Następne wybory są przewidziane na czerwiec 2026 r.^[16]

SYSTEM PRAWNY

System prawa stanowionego jest oparty na kodeksach i ustawach.^[17]

KARA ŚMIERCI

W Armenii prawo karne nie przewiduje stosowania kary śmierci.^[18]

¹⁵ National Assembly of the Republic of Armenia, AMENDMENTS TO THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF ARMENIA, 6.12.2015, <http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=eng>

¹⁶ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

¹⁷ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

¹⁸ AI (Amnesty International), Death Sentences and Executions 2023, 29.05.2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7952/2024/en/>

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

ANALIZA STATYSTYCZNA

W 2023 r. na terenie Armenii w wyniku różnych przypadków naruszenia bezpieczeństwa, zginęły 24 osoby (członkowie służb bezpieczeństwa i cywile), natomiast w 2024 r. ilość wszystkich ofiar wyniosła 4 osoby. Z kolei w okresie od 1.01.2025 do 12.09.2025 r. zginęła 1 osoba cywilna w czasie prac polowych z powodu eksplozji leżącego w ziemi granatu. Z kolei w poprzednich 2 latach większość ofiar stanowili ormiańscy żołnierze, którzy zginęli w przygranicznej strefie w prowincji Sjunik, na skutek ostrzału z terytorium Azerbejdżanu.^[19]

CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI BEZPIECZEŃSTWA

Za bezpieczeństwo zewnętrzne kraju odpowiadają Siły Zbrojne Republiki Armenii. Do ich zadań należy odstraszanie, obrona terytorialna, zarządzanie kryzysowe, pomoc humanitarna i reagowanie na katastrofy. Ich rola w kraju jest niezwykle ważna, w kontekście napięć zewnętrznych, w związku ze sporem terytorialnym z sąsiednim Azerbejdżanem.^[20]

Od czasu uzyskania niepodległości (a wcześniej jeszcze od 1987 r. jako Armeńska Republika Radziecka), Armenia uczestniczyła w konflikcie o Górski Karabach oraz obszary go otaczające, ormiańską enklawę, będącą *de iure* częścią Azerbejdżanu (była autonomia w ramach Azerbejdżańskiej SRR), a jeszcze do niedawna *de facto* nieformalnym protektoratem Armenii, która zapewniała nieuznawanej Republice Górskiego Karabachu (RGK) wsparcie wojskowe i reprezentowała ją w rozmowach pokojowych. Zawieszenie broni, wynegocjowane w 1994 r., było regularnie naruszane, przede wszystkim w strefie konfliktu karabaskiego, sporadycznie także na granicy między Armenią i Azerbejdżanem.^{[21][22] [23]}

We wrześniu 2020 r. wybuchła II wojna karabaska zakończona po sześciu tygodniach kolejnym porozumieniem zawartym 09.11.2020 r.^{[24][25]}, które obowiązywało jedynie do 19.09.2023 r., kiedy Azerbejdżan ostatecznie wkroczył do Karabachu.^[26] Oddziały azerbejdżańskie w ciągu dwóch dni rozbiły siły nieuznawanej Republiki Górskiego Karabachu. W tym samym czasie MSZ Armenii bezskutecznie domagało się wypełniania przez wojska rosyjskie w Górskim Karabachu zobowiązań dotyczących

¹⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Armenia, data: 01.01.2023-12.09.2025, dane pobrano 17.09.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

²⁰ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

²¹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Eskalacja napięcia w Górskim Karabachu, 28.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-28/eskalacja-napiecia-w-gorskim-karabachu>

²² OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Armenia-Azerbejdżan: nowe walki wokół Górskiego Karabachu, 18.11.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-11-18/armenia-azerbejdzan-nowe-walki-wokol-gorskiego-karabachu>

²³ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Wojna czterodniowa w Górskim Karabachu, 06.04.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-06/wojna-czterodniowa-w-gorskim-karabachu>

²⁴ PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Rosyjski rozejm - perspektywy konfliktu o Górski Karabach, 30.11.2020, <https://www.pism.pl/file/160a50e5-916e-4fcd-b3d3-1c157adc6561>

²⁵ Przegląd Geopolityczny, Nogalski S., Przyczyny wojny o Górski Karabach i jej wyniki, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2021/10/XXXVII-04-Nogalski.pdf>

²⁶ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Strachota K., Trzecia wojna karabaska, 23.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-19/trzecia-wojna-karabaska>

zagwarantowania przestrzegania rozejmu. Rosyjski kontyngent pokojowy zajął bierną postawę wobec działań Azerbejdżanu.^[27]

28.09.2023 r. prezydent Republiki Górskiego Karabachu - Samwel Szahramanian podpisał dekret rozwiązujący to parapaństwo z dniem 01.01.2024 r. Pomimo incydentów i punktowych oznak sprzeciwu wobec kapitulacji ze strony karabaskich wojskowych, nie posiadali oni zdolności militarnych do prowadzenia symetrycznego oporu względem działań Azerbejdżanu.^[28]

Ponadto 24.05.2024 r. Armenia ostatecznie przekazała Azerbejdżanowi cztery sporne wsie w prowincji Tawusz (Baghanis Ayrum, Asagi Eskipara, Heyrimli i Kizilhacili), od ponad trzech dekad kontrolowane przez Ormian.^{[29][30]}

Utrata Karabachu i ucieczka prawie całej społeczności ormiańskiej, doprowadziło do całkowitego przeformułowania na nowo systemu bezpieczeństwa w kraju. Armenia od 1992 r. była członkiem Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, OUBZ (ang.: Collective Security Treaty Organization, CSTO), prorosyjskiego sojuszu militarnego. Jednak od końca 2023 r. przestała brać udział we wspólnych ćwiczeniach i zrezygnowała z obsadzenia kierowniczych stanowisk w tej organizacji, powołując się na fakt, iż organizacja nie zapobiegła konfliktowi zbrojnemu o Górski Karabach i siłowemu wypędzeniu stamtąd prawie wszystkich Ormian. W lutym 2024 r. premier Armenii Nikol Paszynian oświadczył, że członkostwo Armenii w OUBZ jest zamrożone, a w maju dodał, że dwa państwa członkowskie OUBZ pomagały Azerbejdżanowi w przygotowaniach do operacji wojskowych w Górskim Karabachu we wrześniu 2023 r.^[31] W czerwcu 2024 r. N. Paszynian zadeklarował plan opuszczenia OUBZ.^[32] Rozwiązał także umowę z Federacją Rosyjską, na mocy której rosyjscy oficerowie z FSB wspomagali ormiańskich strażników granicznych w przeprowadzaniu kontroli granicznych. Wcześniej w 2024 r. opuścili lotnisko w Erywaniu, a z końcem 2024 r. punkty kontroli na granicy z Iranem. Pozostali jednak nadal rozmieszczeni wzdłuż samej granicy.^[33]

Od 20 lutego 2023 r. na terytorium Armenii stacjonuje (już na dłuższe okresy) misja monitorująca EU European Union Monitoring Mission (EUMA).^[34] 30 stycznia 2025 r. Rada Unii Europejskiej przedłużyła mandat misji na kolejne dwa lata, tj. od 20 lutego 2025 r. do 19 lutego 2027 r. W ramach tego mandatu misja zatrudniła 166 pracowników międzynarodowych i 59 pracowników lokalnych, którzy są

²⁷ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Strachota K., Trzecia wojna karabaska, 23.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-19/trzecia-wojna-karabaska>

²⁸ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Strachota K., Koniec Górskiego Karabachu. Polityczne trzęsienie ziemi na Kaukazie Południowym, 28.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-28/koniec-gorskiego-karabachu-polityczne-trzesienie-ziemi-na-kaukazie>

²⁹ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Azerbejdżan 2024: zawrót głowy od sukcesów, 04.06.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-06-04/azerbejdzan-2024-zawrot-glowy-od-sukcesow>

³⁰ Politico, Hayden J., Armenia agrees to return 4 villages to Azerbaijan, 20.04.2024, <https://www.politico.eu/article/armenia-agree-return-4-village-azerbaijan/>

³¹ TVP Wilno, Armenia planuje opuszczenie prorosyjskiego sojuszu militarnego OBUZ, 13.06.2024, <https://wilno.tvp.pl/78069884/armenia-planuje-opuszczenie-prorosyjskiego-sojuszu-militarnego-oubz>

³² TVP World, Armenia to quit Russia-led military alliance amid escalating tensions with Russia, 13.06.2024, <https://www.tvp.pl/tvpworldcom/kategorie/politics/armenia-to-quit-russialed-military-alliance-amid-escalating-tensions-with-moscow/78071635>

³³ The Jamestown Foundation, Azerbaijan Seeks End to EU Mission in Armenia as Pashinyan Offers Border Compromise, 16.01.2025, <https://jamestown.org/program/azerbaijan-seeks-end-to-eu-mission-in-armenia-as-pashinyan-offers-border-compromise/>

³⁴ The Jamestown Foundation, Azerbaijan Seeks End to EU Mission in Armenia as Pashinyan Offers Border Compromise, 16.01.2025, <https://jamestown.org/program/azerbaijan-seeks-end-to-eu-mission-in-armenia-as-pashinyan-offers-border-compromise/>

rozmieszczeni po ormiańskiej stronie granicy z Azerbejdżanem. Siedziba główna EUMA znajduje się w Ełgnadzorze, a sześć baz operacyjnych znajduje się w Ełgnadzorze, Dżermuku, Martuni, Kapanie, Goris i Iżewanie. Misja posiada również biuro łącznikowe w Erywaniu. EUMA jest rozmieszczona i działa wyłącznie na terytorium Armenii uznanym przez społeczność międzynarodową.^[35]

Dnia 13 marca 2025 r. Armenia i Azerbejdżan ogłosiły zakończenie uzgadniania tekstu porozumienia pokojowego, a 8 sierpnia 2025 r. w Waszyngtonie szefowie MSZ obu państw paraflowali treść tego porozumienia. Natomiast premier Armenii N. Paszynian i prezydent Azerbejdżanu I. Alijew oraz prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki Płn. D. Trump podpisali w tym samym czasie (w Waszyngtonie) deklarację pokojową. W dokumencie mowa jest o potrzebie kontynuacji działań na rzecz przyszłego porozumienia pokojowego, normalizującego relacje ormiańsko-azerbejdżańskie, oraz o woli odblokowania szlaków komunikacyjnych, w tym spornej trasy łączącej zasadniczą część Azerbejdżanu z eksklawą nachiczewańską przez terytorium Armenii. Droga ta ma funkcjonować w ramach projektu o nazwie „Szlak Trumpa na rzecz Międzynarodowego Pokoju i Dobrobytu” (Trump Route for International Peace and Prosperity, TRIPP), a zasady użytkowania tej trasy/drogi mają zostać ustalone we współpracy pomiędzy Armenią a USA przy ewentualnym udziale stron trzecich. Wg ekspertów, podpisana deklaracja waszyngtońska nie jest równoznaczna z porozumieniem pokojowym, które zakończyłoby trwający od końca lat 1980-tych konflikt pomiędzy Armenią a Azerbejdżanem. Za to przybliża perspektywę zawarcia porozumienia pokojowego między Armenią i Azerbejdżanem, choć konkretny termin jego podpisania nie jest znany. Jako warunek podpisania go Baku stawia zmianę preambuły do konstytucji Armenii, w której wspomniano o Górskim Karabachu, co Azerbejdżan odbiera jako kwestionowanie jego integralności terytorialnej. Erywań nie wyklucza poprawek do ustawy zasadniczej, ale wskazuje, że wymaga to czasu i zachowania procedur (m.in. referendum). Armenia i Azerbejdżan nie nawiązały i do tej pory nie utrzymują ze sobą stosunków dyplomatycznych.^[36]

USTAWODAWSTWO SPECJALNE

Brak jest informacji wskazujących na to, by w Armenii obowiązywało obecnie ustawodawstwo specjalne typu: stan wojenny, operacja specjalna, godzina policyjna itp.

SYTUACJA LUDNOŚCI CYWILNEJ

ANALIZA STATYSTYCZNA

Według danych ACLED, w Armenii w wyniku różnych incydentów związanych z naruszeniem bezpieczeństwa zginęła w 2023 r. 1 osoba cywilna (nie licząc tych, które poniosły śmierć na terytorium Górskiego Karabachu, *de iure* stanowiącego

³⁵ EU Mission in Armenia, About European Union Mission in Armenia, 01/03.2025, https://www.eeas.europa.eu/euma/about-european-union-mission-armenia_en?s=410283

³⁶ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), W. Gorecki, Deklaracja waszyngtońska: bliżej pokoju na Kaukazie Południowym, 12.08.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-08-12/deklaracja-waszyngtonska-blizej-pokoju-na-kaukazie-poludniowym>

część Azerbejdżanu), zaś w 2024 r. w ogóle nie odnotowano ofiar cywilnych. Z kolei w ciągu pierwszych 9 miesięcy 2025 r. śmierć poniósł 1 cywil.^[37]

Wskutek militarnej akcji Azerbejdżanu jesienią 2023 r. oraz kapitulacji Republiki Górskiego Karabachu, region ten opuściło i udało się do Armenii ponad 100 tys. osób – niemal cała populacja Ormian z Górskiego Karabachu.^[38]

Do incydentów dot. naruszenia bezpieczeństwa w ostatnich 2 latach oraz w 2025 r. (do 12 września) najczęściej dochodziło we wschodnich regionach przygranicznych (granica Armenii z Azerbejdżanem), tj. w Sjuniku i Gegharkuniku.^[39]

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW ZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

DZIAŁANIA WOJENNE

W chwili obecnej na terytorium Armenii nie występują tego typu zagrożenia.

DZIAŁANIA PARTYZANCKIE

W okresie od początku 2023 r. do 12 września 2025 r. na terenie Armenii nie odnotowano działalności nielegalnych ugrupowań zbrojnych.

DZIAŁANIA ODWETOWE

W okresie od początku 2023 r. do 12 września 2025 r. na terenie Armenii nie odnotowano działań zbrojnych o charakterze odwetowym, które wymierzone byłyby w ludność cywilną.

SYTUACJA HUMANITARNA W STREFACH KONFLIKTU ZBROJNEGO

Obecnie w Armenii nie notuje się zagrożeń humanitarnych, związanych z konfliktem zbrojnym.

ZAGROŻENIA DLA CYWILÓW NIEZWIĄZANE Z KONFLIKTEM ZBROJNYM

TERRORYZM

W okresie od początku 2023 r. do 12 września 2025 r. na terenie Armenii nie odnotowano zdarzeń o charakterze terrorystycznym.

³⁷ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Armenia, data: 01.01.2023-12.09.2025, dane pobrano 17.09.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

³⁸ OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Górecki W., Exodus Ormian z Górskiego Karabachu, 03.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-03/exodus-ormian-z-gorskiego-karabachu>

³⁹ ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Armenia, data: 01.01.2023-12.09.2025, dane pobrano 17.09.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>

POZAPRAWNE EGZEKUCJE, UPROWADZENIA, POGROMY

W okresie od początku 2023 r. do 12 września 2025 r. na terenie Armenii nie odnotowano zdarzeń takich jak: pozaprawne egzekucje, uprowadzenia i pogromy.

PRZEMOC STOSOWANA W TRAKCIE DEMONSTRACJI I PROTESTÓW

Prawo do zgromadzeń jest w Armenii prawnie zagwarantowane, ale niekonsekwentnie przestrzegane w praktyce.^[40]

Atak Azerbejdżanu w Górskim Karabachu we wrześniu 2023 r. spowodował masowe protesty w Erywaniu. Demonstracje odbyły się w obliczu rosnącego niezadowolenia z premiera Armenii, Nikoła Paszyniana, bezczynności rosyjskich sił pokojowych i niepowodzenia zachodnich rządów w powstrzymaniu rozlewu krwi. Protestujący rozbili okna budynków rządowych na centralnym Placu Republiki w Erywaniu podczas starcia z policją, gdy próbowali dostać się do środka. Funkcjonariusze odpowiedzieli, rzucając w tłum granaty ogłuszające. Podczas protestów we wrześniu i październiku zatrzymano w sumie ok. 200 osób.^{[41][42]} Komitet Narodowy, który został utworzony przez opozycję i wzywa do zmiany rządu, twierdzi, że zatrzymano około 350 obywateli.^[43]

Według oficjalnych informacji, rząd wszczął 13 dochodzeń w sprawie potencjalnego nadmiernego użycia siły przez organy ścigania w związku z protestami, które rozpoczęły się 19.09.2023 r.^[44]

W kwietniu 2024 r. władze Armenii osiągnęły porozumienie z Azerbejdżanem w sprawie procesu wytyczania granic i zobowiązały się przekazać Baku cztery części spornego terytorium (4 wioski), co wywołało protesty w kraju, które trwały kilka tygodni. Ich uczestnicy żądali rezygnacji premiera N. Paszyniana i podania się rządu do dymisji. Miejscowo dochodziło do starć z policją, pod koniec maja zatrzymano 196 osób.^{[45][46]} W dniu 12.06.2024 r. doszło do kolejnej fali protestów, po stwierdzeniu przez N. Paszyniana, że traktat pokojowy z Azerbejdżanem jest bliski ukończenia. Antyrządowe protesty, między innymi pod przywództwem arcybiskupa Kościoła Ormiańskiego Bagrata Galstanjana, przed budynkiem parlamentu w czerwcu 2024 r. zakończyły się starciami z policją, która używała granatów ogłuszających. W rezultacie ok. 100 osób, w tym też policjanci, odniosło obrażenie. Podobna ich grupa została też aresztowana.^{[47][48]}

⁴⁰ Freedom House, Freedom in the World 2025, Armenia, 2025, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2025>

⁴¹ Caucasus Watch, Anti-Government Protests Continue in Armenia, 24.09.2023, <https://caucasuswatch.de/en/news/anti-government-protests-continue-in-armenia-1.html>

⁴² UK Parliament, What is happening in Nagorno-Karabakh?, 28.09.2023, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9862/>

⁴³ Caucasus Watch, Anti-Government Protests Continue in Armenia, 24.09.2023, <https://caucasuswatch.de/en/news/anti-government-protests-continue-in-armenia-1.html>

⁴⁴ USDOS (US Department of State), 2023 Report on Human Rights Practices: Armenia, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107681.html>

⁴⁵ Associated Press, Protests shut streets in Armenia capital, roads in other parts to demand the prime minister to resign, 27.05.2024, <https://apnews.com/article/armenia-protests-azerbaijan-b33bedefe0c25aaae54957ad5141be92>

⁴⁶ France 24, Thousands Rally in Armenia in protests at Azerbaijan land transfer, 27.05.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20240527-anti-government-protests-in-armenia-over-azerbaijan-land-transfer>

⁴⁷ Freedom House, Freedom in the World 2025, Armenia, 2025, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2025>

⁴⁸ Anadolu Agency, 101 people injured during anti-government protests in Armenia, 13.06.2024, <https://www.aa.com.tr/en/world/101-people-injured-during-anti-government-protests-in-armenia/3249365>

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Na terenie Armenii istnieją struktury quasi-mafijne, jednak działalność takich grup pozostaje ograniczona. Wiadomo, że niewielkie gangi podzielone na oddzielne klany lub bractwa (zwane „akhperutyuns”) kontrolują część stolicy Erywania, ale raporty wskazują na spadek liczby ich członków od 2018 roku.^[49]

Podmioty powiązane z państwem pozostają jednymi z najbardziej wpływowych grup przestępczych w Armenii, jednak ich wpływy zmniejszyły się również w ostatnich latach w wyniku wysiłków rządu na rzecz zwalczania korupcji. Niemniej jednak uważa się, że działalność przestępcza ma miejsce na wszystkich szczeblach państwa. Powiązania między organami ścigania a drobnymi przestępcami na szczeblu lokalnym są również powszechne z powodu przekupstwa. Na wysokim szczeblu armeńska elita polityczna i jej krewni są, wg dostępnych informacji, również zaangażowani w kilka rynków przestępczych, w tym handel bronią, narkotykami, dzikimi zwierzętami, pranie pieniędzy, nielegalne wydobywanie surowców naturalnych i inne praktyki korupcyjne. Niektóre sektory biznesowe zostały skartelizowane lub częściowo zmonopolizowane i oddane w ręce polityków, w szczególności firmy zajmujące się towarami, takimi jak: cukier, mąka i napoje alkoholowe. Grupy przestępcze pochodzące z sąsiadującego z Armenią Iranu są zaangażowane w transgraniczny handel heroiną, narkotykami syntetycznymi i w mniejszym stopniu kokainą.^[50]

W ostatnich latach w Armenii poważnym problemem stała się cyberprzestępczość. Organy rządowe stały się celem ataków oprogramowania szpiegującego i przestępców chcących wykorzystać słabe punkty w infrastrukturze publicznej i prywatnej kraju. Ataki te są często motywowane politycznie, a ich źródłem bywają inne kraje (np. Azerbejdżan, Rosja). Jednak cyberataki na poziomie międzynarodowym są również generowane z Armenii.^[51]

PRAWNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY DOTYCZĄCE ZMIANY MIEJSCA POBYTU

PRZEPISY REGULUJĄCE SWOBODĘ PRZEMIESZCZANIA SIĘ

Każda osoba przebywająca legalnie na terytorium Republiki Armenii ma prawo do swobodnego przemieszczania się i wyboru miejsca zamieszkania. Osoby te mają także prawo do wyjazdu z terytorium Armenii i swobodnego wjazdu/powrotu na terytorium Republiki Armenii. Prawo do swobodnego przemieszczania się może zostać ograniczone tylko poprzez wprowadzenie odpowiednich aktów prawnych - w celach zapewnienia bezpieczeństwa państwa, zapobieżenia lub badania przestępstwa, zapewnienia ochrony porządku publicznego, zapewnienia zdrowia i moralności lub zasadniczych praw i wolności innych osób. Prawo obywateli do

⁴⁹ Global Organized Crime Index, Armenia 2023, <https://ocindex.net/country/armenia>

⁵⁰ Global Organized Crime Index, Armenia 2023, <https://ocindex.net/country/armenia>

⁵¹ Global Organized Crime Index, Armenia 2023, <https://ocindex.net/country/armenia>

wjazdu na terytorium Republiki Armenii nie podlega ograniczeniu (art. 40 Konstytucji).^[52]

MIGRACJE WEWNĘTRZNE

Z ogólnie dostępnych źródeł informacji wynika, że od końca lat 1990-tych aktywność społeczeństwa ormiańskiego w zakresie wewnętrznej migracji znajduje się na niskim poziomie (w porównaniu z migracją zewnętrzną). Rocznie wewnątrz kraju przemieszcza się ok. 3,8-4,4 tys. osób: z wiejskich rejonów do miejskich i z mniejszych miasteczek do większych miast. Wpływ na podejmowanie decyzji o wewnętrznej migracji mają m.in.: trudna sytuacja ekonomiczna w miejscu zamieszkania, bezrobocie, korupcja i brak perspektyw na polepszenie warunków życia.^[53] W Armenii raczej nie ma fizycznych ograniczeń w przemieszczaniu się, a główne drogi na ogół są przejezdne.^[54]

Odsetek ludności miejskiej w Armenii wynosi 63,7%, zaś współczynnik urbanizacji – 0,23%, przy czym widać dominujący status stolicy kraju Erywania, który liczy sobie ponad 1 mln mieszkańców. Giumri, drugie co do wielkości miasto, liczy zaledwie 200 tys. mieszkańców.^[55]

WEWNĘTRZNI UCHODźCY

Praktycznie wszyscy Ormianie zamieszkujący Górski Karabach (stanowiący *de iure*, a od września 2023 r. także *de facto* terytorium Azerbejdżanu), opuścili ten region.^[56] Wg danych z końca 2024 r., w Armenii było zarejestrowanych 115 388 uchodźców z Górskiego Karabachu, którzy uciekli/byli eskortowani z Górskiego Karabachu do Armenii przez korytarz łączący od grudnia 2022 r. do września 2023 r. (dołączyli oni do około 26 704 osób, które zostały wysiedlone od czasu wznowienia tego konfliktu w 2020 r.) W dniu 26 października 2023 r. na mocy specjalnego dekretu władze Armenii przyznały tym uchodźcom z Górskiego Karabachu ochronę czasową na okres jednego roku. Po czym 17 października 2024 r. przedłużyły ją do 31 grudnia 2025 r. Władze Armenii wydały im jak na razie 109 687 zaświadczeń o czasowej ochronie, a 5812 osób (5% populacji uchodźców) złożyło wnioski o nadanie obywatelstwa Armenii. Prawie 76% populacji uchodźców mieszka w Erywaniu i w okolicznych regionach: Kotajk, Ararat i Armawir.^[57]

Wielu z tych uchodźców, szczególnie mieszkających w odległych i odizolowanych społecznie regionach (np. przy granicy z Azerbejdżanem) wymaga specjalistycznych usług przeznaczonych dla osób o szczególnych potrzebach (osoby starsze

⁵² National Assembly of the Republic of Armenia, Constitution of the Republic of Armenia, <https://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1&lang=eng>

⁵³ E-CIS.Info, Миграционная ситуация в Республике Армения за 2020 год, <https://e-cis.info/cooperation/3782/91016/>

⁵⁴ Gov.pl, Polska w Armenii, Informacje dla podróżujących, brak daty publikacji, <https://www.gov.pl/web/armenia/informacje-dla-podrozujacych>

⁵⁵ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09..2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

⁵⁶ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Armenia Emergency Refugee Response Inter-Agency Update 31 October – 7 November 2023, <https://reliefweb.int/report/armenia/armenia-emergency-refugee-response-inter-agency-update-31-october-07-november-2023>

⁵⁷ UNICEF, UNICEF Armenia Humanitarian Situation Report No. 19 (Year-End) - 31 December 2024, 7.02.2025, <https://reliefweb.int/report/armenia/unicef-armenia-humanitarian-situation-report-no-19-year-end-31-december-2024>

i samotne), zwłaszcza w zakresie zdrowia psychicznego i pomocy psychospołecznej.^[58]

Uchodźcy są narażeni na wielowymiarowe ubóstwo ze względu na ilość ich potrzeb, zwłaszcza ci, którzy są w grupie podwyższonego ryzyka, w tym samotne kobiety, dzieci (w tym dzieci bez opieki i dzieci w separacji), osoby z przewlekłymi schorzeniami, a także osoby niepełnosprawne i nosiciele wirusa HIV, LGBTQI+ i osoby starsze. Wymagają one wsparcia we wdrożeniu do systemów krajowych. Największym wyzwaniem jest zapewnienie im środków do życia, w tym uzyskania narzędzi wspierających, godnej pracy i zwiększenia bezpieczeństwa ekonomicznego, a także dostępu do niedrogich mieszkań.^[59]

Zgodnie z ww. prawem, osoby, którym przyznano czasową ochronę, są oficjalnie uznawane za uchodźców i są uprawnione do korzystania ze swoich praw wynikających z przepisów dotyczących uchodźców, w tym konwencji międzynarodowych, takich jak Konwencja Genewska dotycząca statusu uchodźców z 1951 r.^{[60][61]}

Władze Armenii we współpracy z UNHCR i międzynarodowymi darczyńcami kontynuowały pomoc dla uchodźców karabachskich również w kolejnych latach. I tak 15 czerwca 2024 rząd wprowadził program bonów mieszkaniowych dla osób przesiedlonych i uchodźców z Górskiego Karabachu, oferujący zwiększoną pomoc w wysokości od 2 do 5 mln AMD (od ok 5 tys. do ok.12 tys. USD) na osobę, w zależności od regionu, w którym dany beneficjent planował kupno mieszkania lub domu. Najważniejszym warunkiem przystąpienia do programu było posiadanie obywatelstwa Armenii.^[62]

UCHODŹCY W KRAJACH SĄSIEDNICH

Obecnie nie odnotowuje się masowych migracji obywateli Armenii do krajów sąsiednich, które byłyby spowodowane sytuacją bezpieczeństwa. Armenia ma jednak długą historię migracji, zarówno dobrowolnych, jak i przymusowych. Jej duża diaspora jest zróżnicowana i rozproszona po całym świecie. Bardzo zróżnicowane szacunki sugerują, że diaspora ormiańska może liczyć od 5 do 9 milionów, kilkukrotnie przewyższając liczbę Ormian mieszkających w Armenii. Ormianie od starożytności tworzyli społeczności za granicą, gdzie przodowali jako rzemieślnicy, kupcy, jak również pracując w innych zawodach.^[63]

W XX wieku miało miejsce kilka fal migracji Ormian. W następstwie ludobójstwa Ormian z 1915 r. w Turcji setki tysięcy ocalałych uciekło do społeczności na Kaukazie

⁵⁸ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), UNHCR-US Embassy joint field visit to refugees in Gegharkunik province, 27.08.2024, <https://www.unhcr.org/am/en/29689-unhcr-us-embassy-joint-field-visit-to-refugees-in-gegharkunik-province.html>

⁵⁹ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Armenia Refugee Response Plan, October 2023 – March 2024, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/103868>

⁶⁰ UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Armenia Emergency Refugee Response Inter-Agency Update, 20 October – 30 October 2023, <https://reliefweb.int/report/armenia/armenia-emergency-refugee-response-inter-agency-update-20-october-30-october-2023>

⁶¹ Armenpress, Armenia grants Temporary Protected Status to forcibly displaced persons in Nagorny Karabakh, 26.10.2023, <https://armenpress.am/eng/news/1122869.html>

⁶² USDOS, US Department of State, 2024 Country Reports on Human Rights Practices: Armenia, 12.08.2025, <https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/armenia/>

⁶³ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

(w tym dzisiejszej Armenii), w Libanie, Syrii, Iranie, Europie i Rosji oraz założyło nowe społeczności w Afryce i obu Amerykach.^[64] Pod koniec lat 1940-tych władze ZSRR deportowały tysiące Ormian (z sowieckich republik Armenii, Gruzji, Azerbejdżanu i Kraju Krasnodarskiego) na Syberię (ob. tomski i Kraj Ałtajski).^[65]

Po uzyskaniu przez Armenię niepodległości w 1991 r., konflikt z Azerbejdżanem, spowolnienie gospodarcze i wysokie bezrobocie skłoniły setki tysięcy Ormian do poszukiwania lepszych możliwości ekonomicznych, przede wszystkim w Rosji, ale także w Stanach Zjednoczonych, krajach byłego Związku Radzieckiego i Europie. Kiedy gospodarka ormiańska stała się bardziej stabilna pod koniec lat 90., emigracja na stałe zwolniła, ale Ormianie nadal szukali tymczasowej pracy sezonowej w Rosji. Przekazy pieniężne, które rodziny otrzymują od krewnych pracujących za granicą, mają kluczowe znaczenie dla ormiańskich gospodarstw domowych i gospodarki kraju.^[66]

PODSUMOWANIE

Armenia jest krajem o ustroju demokracji parlamentarnej.

W kraju tym nie jest orzekana ani wykonywana kara śmierci.

Na terenie Armenii nie toczą się działania zbrojne, a ludność cywilna nie jest obecnie zagrożona.

Na terytorium Armenii przebywają uchodźcy z Górskiego Karabachu. Zarejestrowani uchodźcy otrzymali ochronę czasową najpierw na rok, a potem na kolejne lata (wg ostatniej decyzji do 31.12.2025 r.) oraz pomoc humanitarną.

Największym wyzwaniem dla władz ormiańskich jest zapewnienie tym uchodźcom mieszkań oraz bezpieczeństwa ekonomicznego w Armenii.

⁶⁴ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

⁶⁵ Radio Swoboda, "Эти люди пришли, чтоб швырнуть нам в лицо наш патриотизм". О сталинской депортации армян в Сибирь, 14.06.2024, <https://www.sibreal.org/a/o-stalinskoy-deportatsii-armyan-v-sibir/32991800.html>

⁶⁶ CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji bezpieczeństwa może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 15 pkt. 3 oraz art. 18 pkt. 1. Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

.

BIBLIOGRAFIA

1. ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), filtry: Armenia, data: 01.01.2023-12.09.2025, dane pobrano 17.09.2025, <https://acleddata.com/data-export-tool>
2. AI (Amnesty International), Death Sentences and Executions 2023, 29.05.2024, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/7952/2024/en/>
3. Anadolu Agency, 101 people injured during anti-government protests in Armenia, 13.06.2024, <https://www.aa.com.tr/en/world/101-people-injured-during-anti-government-protests-in-armenia/3249365>
4. Armenpress, Armenia grants Temporary Protected Status to forcibly displaced persons in Nagorny Karabakh, 26.10.2023, <https://armenpress.am/eng/news/1122869.html>
5. Associated Press, Protests shut streets in Armenia capital, roads in other parts to demand the prime minister to resign, 27.05.2024, <https://apnews.com/article/armenia-protests-azerbaijan-b33bedefe0c25aaae54957ad5141be92>
6. Caucasus Watch, Anti-Government Protests Continue in Armenia, 24.09.2023, <https://caucasuswatch.de/en/news/anti-government-protests-continue-in-armenia-1.html>
7. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/people-and-society>
8. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09.2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>
9. CIA (Central Intelligence Agency), The World Factbook Armenia, 23.09..2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/armenia/>
10. E-CIS.Info, Миграционная ситуация в Республике Армения за 2020 год, <https://e-cis.info/cooperation/3782/91016/>
11. EU Mission in Armenia, About European Union Mission in Armenia, 01/03.2025, https://www.eeas.europa.eu/euma/about-european-union-mission-armenia_en?s=410283
12. EurasiaNet: Armenia breaks up alleged Russian-inspired coup attempt, 19 September 2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2116902.html>
13. France 24, Thousands Rally in Armenia in protests at Azerbaijan land transfer, 27.05.2024, <https://www.france24.com/en/europe/20240527-anti-government-protests-in-armenia-over-azerbaijan-land-transfer>
14. Freedom House, Freedom in the World 2025, Armenia, 2025, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2025>
15. Global Organized Crime Index, Armenia 2023, <https://ocindex.net/country/armenia>
16. Gov.pl, Polska w Armenii, Informacje dla podróżujących, brak daty publikacji, <https://www.gov.pl/web/armenia/informacje-dla-podrozujacych>

17. Hetq.am., Vaagn Khachaturyan stal pyatym prezidentom Armenii, 03.03.2022, <https://hetq.am/ru/article/141803>
18. Kavkaz-uzel.eu, , Ваагн Хачатурян избран президентом Армении, 03.03.2022, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/373810/>
19. Kavkaz-uzel.eu, Пашинян Никол Владимирович, 15.02.2024, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/205141/>, , 26.05.2021, <https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/205141/Parliament.am>
20. National Assembly of the Republic of Armenia, AMENDMENTS TO THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF ARMENIA, 6.12.2015, <http://www.parliament.am/parliament.php?id=constitution&lang=eng>
21. National Assembly of the Republic of Armenia, Constitution of the Republic of Armenia, 06.12.2015 <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=5805&lang=eng>
22. Ochman K., Premier Armenii obiecuje wstrząsnąć gabinetem i dalej kierować rządem, 18.11.2020, <https://kierunekkaukaz.pl/2020/11/18/premier-armenii-obiecuje-wstrzasnac-gabinetem-i-dalej-kierowac-rzadem/>
23. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Armenia-Azerbejdżan: nowe walki wokół Górskiego Karabachu, 18.11.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-11-18/armenia-azerbejdzan-nowe-walki-wokol-gorskiego-karabachu>
24. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Azerbejdżan 2024: zawrót głowy od sukcesów, 04.06.2024, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2024-06-04/azerbejdzan-2024-zawrot-glowy-od-sukcesow>
25. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Eskalacja napięcia w Górskim Karabachu, 28.03.2022, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-03-28/eskalacja-napięcia-w-gorskim-karabachu>
26. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Górecki W., Armenia: Kontestowany sukces Paszyniana, 21.06.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-06-21/armenia-kontestowany-sukces-paszyniana>
27. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Górecki W., Exodus Ormian z Górskiego Karabachu, 03.10.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-10-03/exodus-ormian-z-gorskiego-karabachu>
28. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Powojenne rozliczenia. Kryzys polityczny w Armenii, 29.04.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-04-09/powojenne-rozliczenia-kryzys-polityczny-w-armenii>
29. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Strachota K., Koniec Górskiego Karabachu. Polityczne trzęsienie ziemi na Kaukazie Południowym, 28.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-28/koniec-gorskiego-karabachu-polityczne-trzesienie-ziemi-na-kaukazie>
30. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Strachota K., Trzecia wojna karabaska, 23.09.2023, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-09-19/trzecia-wojna-karabaska>

31. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), W. Górecki, Deklaracja waszyngtońska: bliżej pokoju na Kaukazie Południowym, 12.08.2025, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2025-08-12/deklaracja-waszyngtonska-blizej-pokoju-na-kaukazie-poludniowym>
32. OSW (Ośrodek Studiów Wschodnich), Wojna czterodniowa w Górskim Karabachu, 06.04.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-06/wojna-czterodniowa-w-gorskim-karabachu>
33. PISM (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), Rosyjski rozejm - perspektywy konfliktu o Górski Karabach, 30.11.2020, <https://www.pism.pl/file/160a50e5-916e-4fcd-b3d3-1c157adc6561>
34. Politico, Hayden J., Armenia agrees to return 4 villages to Azerbaijan, 20.04.2024, <https://www.politico.eu/article/armenia-agree-return-4-village-azerbaijan/>
35. Przegląd Geopolityczny, Nogalski S., Przyczyny wojny o Górski Karabach i jej wyniki, <https://przeglad.org/wp-content/uploads/2021/10/XXXVII-04-Nogalski.pdf>
36. Radio Swoboda, "Эти люди пришли, чтоб швырнуть нам в лицо наш патриотизм". О сталинской депортации армян в Сибирь, 14.06.2024, <https://www.sibreal.org/a/o-stalinskoy-deportatsii-armyan-v-sibir/32991800.html>
37. The Jamestown Foundation, Azerbaijan Seeks End to EU Mission in Armenia as Pashinyan Offers Border Compromise, 16.01.2025, <https://jamestown.org/program/azerbaijan-seeks-end-to-eu-mission-in-armenia-as-pashinyan-offers-border-compromise/>
38. TVP Wilno, Armenia planuje opuszczenie prorosyjskiego sojuszu militarnego OBUZ, 13.06.2024, <https://wilno.tvp.pl/78069884/armenia-planuje-opuszczenie-prorosyjskiego-sojuszu-militarnego-oubz>
39. TVP World, Armenia to quit Russia-led military alliance amid escalating tensions with Russia, 13.06.2024, <https://www.tvp.pl/tvpworldcom/kategorie/politics/armenia-to-quit-russialed-military-alliance-amid-escalating-tensions-with-moscow/78071635>
40. UK Parliament, What is happening in Nagorno-Karabakh?, 28.09.2023, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9862/>
41. UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Armenia Emergency Refugee Response Inter-Agency Update 31 October – 7 November 2023, <https://reliefweb.int/report/armenia/armenia-emergency-refugee-response-inter-agency-update-31-october-07-november-2023>
42. UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Armenia Emergency Refugee Response Inter-Agency Update, 20 October – 30 October 2023, <https://reliefweb.int/report/armenia/armenia-emergency-refugee-response-inter-agency-update-20-october-30-october-2023>
43. UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Armenia Refugee Response Plan, October 2023 – March 2024, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/103868>
44. UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), UNHCR-US Embassy joint field visit to refugees in Gegharkunik province, 27.08.2024,

<https://www.unhcr.org/am/en/29689-unhcr-us-embassy-joint-field-visit-to-refugees-in-gegharkunik-province.html>

45. UNICEF, UNICEF Armenia Humanitarian Situation Report No. 19 (Year-End) - 31 December 2024, 7.02.2025, <https://reliefweb.int/report/armenia/unicef-armenia-humanitarian-situation-report-no-19-year-end-31-december-2024>
46. USDOS (US Department of State), 2023 Report on Human Rights Practices: Armenia, 23.04.2024, <https://www.ecoi.net/en/document/2107681.html>
47. USDOS, (US Department of State), 2024 Country Reports on Human Rights Practices: Armenia, 12.08.2025, <https://www.state.gov/reports/2024-country-reports-on-human-rights-practices/armenia/>